

Καὶ ποῦθε τόμαθες ὅτι ὑπάρχει ὁ Θεός ; — τὸν ρωτάει
ὁ Ζαρατούστρας.

Αὔτὸ δὲν τόμαθα πιοτέ μου, ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· δὲν ἔταν
ἀνάγκη νὰ τὸ μάθω· ἀφοῦ ὑπάρχει, τί χρειαζόταν νὰ τὸ
μάθω ; "Οπως ὑπάρχει ἡ γῆ ποὺ τὴ δουλεύω, ἔτσι ὑπάρχει
κι' ὁ Θεὸς ποὺ τὸν ὑπηρετῶ.

Καὶ πῶς ὑπηρετεῖς τὸ Θεό ; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας
ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ αἰσθάνεται ἐντονη τὴν ἀνάγκη νὰ διατυ-
πώνει ἐρωτήματα.

Τὸν ὑπηρετῶζόντας τὴ ζωὴ ποὺ μοῦ χάρισε, καὶ θὰ τὸν ὑπη-
ρετήσω, ὅταν ἐρθεὶ ἡ ὥρα, πεθαίνοντας τὸ θάνατο ποὺ μὲ τὴν
ἴδια γενναιοδωρία ἔτοιμάζεται νὰ μοῦ χαρίσει.

Κ' εἶναι, τάχα, κάθε ζωὴ καὶ κάθε θάνατος στὴν ὑπηρεσία
τοῦ Θεοῦ ; — ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Νομίζω ναί· ἀλλὰ ρωτᾶς πιολλὰ πράγματα, καλέ μου ξένε·
ἄν ρωτοῦσα κ' ἐγὼ ὅπως ρωτᾶς ἔσύ, θάχανα τὸν καιρό μου καὶ
θάφηνα τὴ γῆ μου ἀκαλλιέργητη.

Μὲ συγχωρεῖς, καλέ μου γείτονα, τοῦ λέει ὁ Ζαρατούστρας·
μοῦ φαίνονται ὅλα τόσο νέα ποὺ αἰσθάνομαι τὴν παιδικὴ ἀνάγκη
νὰ ρωτάω· χρόνια πιολλὰ δὲν ἔκανα τίποτε ἄλλο πάρα νὰ μι-
λάω ἐγὼ καὶ νὰ διδάσκω· τάξερα ὅλα καὶ δὲν εἶχα ἀνάγκη νὰ
ρωτάω· ὡς τὰ χτές ἡμουν παντογνώστης· τώρα ἀγνοῶ τὰ
πάντα. "Ετσι τὸ καθετὶ ποὺ βλέπω ἡ ποὺ ἀκούω είναι γιὰ μένα
νέο, πρωτάκουστο, πρωτόφαντο. Γι' αὐτὸ ρωτάω.

'Αφοῦ εἶν' ἔτσι, ρώτα με ὅσο θέλεις, τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης.
Ἐσύ ἥσουν παντογνώστης κ' ἐγὼ δὲν ξέρω τίποτε· μπορεῖ,
ὅμως, ἐγὼ ποὺ δὲν ξέρω τίποτε νὰ διδάξω καὶ στὸν παντογνώ-
στη κάτι ποὺ δὲν ἥξερε. "Έχω τὴν ἐντύπωση ὅτι κι' ὁ Θεὸς ὁ
ἴδιος, ἄν χτυποῦσε τὴν πόρτα μου, θὰ καταδεχόταν νὰ μάθει
κι' ἀπὸ μένα κάτι.

Ποιὸς χτύπησε τὴν καμπάνα στὸ ἐκκλησάκι ποὺ είναι πλάι
στὸ σπίτι σου ; — τὸν ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Κανένας, ἥταν ἡ ἀπάντηση τοῦ νοικοκύρη· τὴν ὥρα τοῦ ὕρ-
θρου καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ τὴ χτυπάει τὴν καμπάνα κάποιο χέρι
ἀόρατο· καμμιὰ φορὰ λέω πώς είναι ὁ ἄνεμος ποὺ τὴ χτυπάει·
ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲ φυσάει, ἡ καμπάνα χτυπάει στὴν ὥρα της.

Πῶς τὸ ἔξηγεῖς αὐτό ; — τὸν ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Δὲν τὸ ἔξηγῶ διόλου, ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· ἀκούω τὴν

καμπάνα κι' αὐτὸ μοῦ φτάνει· ξέρω ἔτσι πότε πρέπει ν' ἀρχίζω τὴ δουλειά μου καὶ πότε τελειώνει ἡ μέρα μου.

Περίεργο! Ζεῖς χωρὶς καμμιὰ περιέργεια; — τὸν ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Ναί, τοῦ ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· οὔτε τὰ πουλιὰ ποὺ πετοῦν δὲν ἔχουν περιέργεια· ἂν εἶχαν περιέργεια, θέως νὰ μὴ μποροῦσαν νὰ πετάξουν.

"Οταν σκάβεις τὴ γῆ, δὲν ἔχεις τὴν περιέργεια νὰ σκάψεις πιὸ βαθειά; — τὸν ρωτᾷς ὁ Ζαρατούστρας.

Γιὰ ποιό λόγο νὰ σκάψω πιὸ βαθειά; — τοῦ λέει μὲ ἀπορίᾳ ὁ νοικοκύρης.

Γιὰ νὰ φτάσεις στὸ βυθὸ τῆς γῆς, τοῦ ἀπαντάει ὁ Ζαρατούστρας.

Tί νὰ τὸν κάνω τὸ βυθὸ τῆς γῆς; — τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης· ἡ γῆ γιὰ μένα εἶναι ὅποια φαίνεται· ὅποια δὲ φαίνεται δὲν εἶναι ἡ γῆ.

"Ισως νάχεις δίκιο· θέως ἔξαντλοῦνται τὰ πάντα στὰ φαινόμενα· ἔτσι ἔλεγα κ' ἐγὼ ἄλλοτε, κ' ἐνόμιζα ὅτι ἡμουν σοφῶτερος κι' ἀπὸ τὸ δυνατότερο φιλόσοφο ἥ ποιητὴ μιλῶντας ἔτσι· τώρα βλέπω ὅτι δὲ χρειαζόταν ἡ σοφία μου γιὰ νὰ πῶ τὸν τέτοιο λόγο. Μήπως, θμως, εἶχα ἄδικο; Μήπως ἔχεις ἄδικο κ' ἔσύ; Μήπως δὲν ἔξαντλεῖται τὸ πᾶν σὲ ὅτι φαίνεται;

'Εγὼ δὲ λέω οὔτε πῶς ἔχω δίκιο, οὔτε πῶς ἔχω ἄδικο, παρατήρησε ὁ νοικοκύρης· ὅπως πιστεύω στὸ Θεό, πιστεύω καὶ σ' ὅτι βλέπω.

Πές μου θμως: φαίνεται ὁ Θεός; Τὸν βλέπεις τὸ Θεό; — ρώτησε ὁ Ζαρατούστρας.

Δὲν ξέρω· δὲ μπορῶ νὰ πῶ ὅτι δὲν φαίνεται, ἀπαντῆσε ὁ νοικοκύρης· ἀφοῦ ὑπάρχει, πρέπει νὰ φαίνεται.

"Αν πρέπει νὰ φαίνεται, τότε πρέπει καὶ νὰ τὸν βλέπεις, παρατήρησε ὁ Ζαρατούστρας.

Δὲ βλέπω ὅλα ὅσα φαίνονται, τοῦ ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· τὰ μάτια μου δὲν εἶναι ἀρκετὰ δυνατά· ἔχω κάποια μυωπία.

Δὲ μπορῶ νὰ σὲ πιάσω πουθενά, καλέ μου γείτονα, τοῦ λέει ὁ Ζαρατούστρας· μὲ τὶς ἀπαντήσεις ποὺ μοῦ δίνεις μοῦ ξεφεύγεις ἀδιάκοπα· κ' ἐγὼ ἔλεγα πῶς εἴμαι ἔξυπνος.

Δὲν περνῶνε οἱ ἔξυπνάδες στοὺς κουτούς, παρατήρησε ὁ νοικοκύρης· εἶναι ὅπλο ἄχρηστο ὅταν μιλᾶς μαζί μου. Βλέπω ὅτι

ρωτᾶς ὅχι γιὰ νὰ μάθεις, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὲ δοκιμάσεις. Ποιός εῖσιν ποὺ λὲς πώς ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ δοκιμάζεις τοὺς ἄλλους; "Οποιος καὶ νᾶσαι, πές μου το· δὲ θὰ σοῦ ἀρνηθῶ τὸ ζεστό μου φαγητὸ καὶ τὸ κρεββάτι.

Πὲς πὼς εἶμαι ὁ καθένας· πὲς πὼς εἶμαι καὶ τοῦτος, ἀλλὰ κ' ἐκεῖνος· πὲς πὼς εἶμαι κάποιος ποὺ ζητάει τὸν ἑαυτό του στοὺς ἄλλους.

Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Ζαρατούστρα ἔκαμαν τὸ νοικοκύρη πολὺ σκεπτικό· ἡ σκέψη τοῦ γεωργοῦ δὲν ἔρευνοῦσε ποτέ, ἀλλὰ κάπου κάπου στεκόταν· ἔτσι καὶ τώρα στάθηκε ἡ σκέψη του· στάθηκε σὲ ὅσα ἄκουσε. 'Αφοῦ ἔμεινε κάμποση ὥρα στάσιμη ἡ σκέψη του, λέει ὁ νοικοκύρης: "Εχεις οἰκογένεια, καλέ μου ξένε; "Εχεις παιδιά;

Δὲν ἔχω τίποτε, ἀπαντάει ὁ Ζαρατούστρας· δὲν ξέρω, ὅλωστε, καλὰ-καλὰ τί θὰ πεῖ οἰκογένεια καὶ πῶς γεννιοῦνται τὰ παιδιά... 'Ανήκει, τάχα, ἡ οἰκογένεια στὴ φύση ἢ τὴν ἔφτιαξε ὁ ἄνθρωπος ὅπως χτίζει μιὰ μάντρα γιὰ νὰ μὴ μπαίνουν οἱ ὄλλοι στὰ χωράφια του; Δὲν ξέρω καλὰ-καλὰ ἐν εἶναι καν φυσικὸ τὸ νὰ γεννιέται ὁ ἄνθρωπος· ἵσως εἶναι φυσικώτερο νὰ μένει ἀγένητος. "Αν ἔμενε ἀγέννητος, θάταν κι' ἀθάνατος· ἡ ἀνυπαρξία εἶναι ἀθάνατη.

Μπορεῖ νᾶχεις δίκιο, τοῦ ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· ὃστόσο, ἔγὼ ἔχω γυναίκα καὶ παιδιά, κι' αὐτὸ μοῦ ἀρέσει. 'Ο μικρός μου γιὸς μένει μαζί μου· τ' ἄλλα μου τὰ παιδιά τάστειλα στὴν ξεντιά· ἥθελαν νὰ βροῦν τὴν τύχη τους· καὶ τοὺς ἔδωσα τὴν εὐλογία μου. "Οπου κι' ἐν βρίσκονται, εἶναι κοντά μου. Πρὶν πεθάνω, θὰ ρθοῦν νὰ μοῦ κλείσουν τὰ μάτια.

Καὶ πές μου, καλέ μου γείτονα: εἶσαι εὔτυχής ; — τὸν ρωτάει ὁ Ζαρατούστρας.

Δὲ σκέφθηκα ποτέ μου ἐν εἶμαι ἢ δὲν εἶμαι εὔτυχής, τοῦ ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· οὔτε ζητάω τὴν εὔτυχία, οὔτε τὴν ἀποφεύγω.

Συμπληρώνεις μιὰ παλιά μου σκέψη μ' αὐτὸ ποὺ λές, παρατήρησε ὁ Ζαρατούστρας· κ' ἔγὼ ἔλεγα ὅτι δὲν ζητάω τὴν εύτυχία· δὲν ἥξερα, δύως, ὅτι δὲν πρέπει οὔτε καὶ νὰ τὴν ἀποφεύγω. 'Ισχύει, τάχα, τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴ δυστυχία; Δὲν πρέπει, βέβαια, οὔτε κι' αὐτὴ νὰ τὴ ζητᾶμε· μήπως πρέπει νὰ προχωρήσω λέγοντας ὅτι δὲν πρέπει οὔτε καὶ νὰ τὴν ἀποφεύγομε; Δὲ θέλω νὰ μοῦ ἀπαντήσεις· ξέρω ὅτι θὰ μοῦ ξεφύγεις πάλι μὲ

τὴν ἀπάντησή σου· προτιμῶ νὰ συνεχίσω τοὺς συλλογισμούς αὐτοὺς μόνος μου. Καὶ θὰ τοὺς συνεχίσω μέσα μου· δὲ θὰ σοῦ πῶ ποιό δρόμο θὰ τραβήξουν.

Οὔτε μ' ἐνδιαφέρει νὰ τὸ μάθω, τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης· μοῦ φτάνουν ὅσα ξέρω· εἶναι λίγα, κι' ὥστόσο μοῦ περσεύουν· μπορῶ νὰ χάρισω καὶ σ' ἄλλους.

"Αν μοῦ χάριζες τὴν ἄγνοια καὶ τὴ σοφία σου, θὰ σοῦ χάριζα γι' ἀντάλλαγμα, ὃν βέβαια τὶς κατεῖχα ἀκόμα, ὅλες τὶς γνώσεις τοῦ κόσμου, τοῦ λέει ὁ Ζαρατούστρας· δὲ γνώρισα ποτέ μου ὡς τὰ τώρα ἔναν ἄνθρωπο σὰν καὶ σένα. Πές μου, ἀλήθεια: εἶναι τὸ σπίτι σου τὸ τελευταῖο σπίτι τοῦ κόσμου; Πῶς κατάφερες νὰ τὸ χτίσεις καὶ πῶς μπορεῖς καὶ ζεῖς στὰ σύνορα τοῦ κόσμου καὶ τοῦ μηδενός;

Ἐδῶ βρέθηκα κ' ἐδῶ ζῶ, τοῦ ἀπαντάει ὁ νοικοκύρης· δὲν ξέρω ὃν τὸ σπίτι μου εἶναι τὸ τελευταῖο τοῦ κόσμου· ἐσύ ποὺ κατέβηκες ἀπὸ τὸ βουνό, θὰ ξέρεις καλύτερ' ἀπὸ μένα: δὲν ὑπάρχουν ἄλλα σπίτια πίσω ἀπὸ τὸ βουνό; Δὲν ὑπάρχουν κι' ἀπὸ κεῖ χωριὰ καὶ πολιτεῖες, ὅπως ὑπάρχουν κι' ἀπὸ δῶ;

"Οχι, ἀπαντάει ὁ Ζαρατούστρας· ἐκεῖθε ἀπὸ τὸ βουνό δὲν ὑπάρχει τόπος, δὲν ὑπάρχει τίποτε, ὑπάρχει ἔνας ὥκεανὸς χωρὶς θάλασσα.

Καὶ εἶδες ἐσύ μὲ τὰ μάτια σου τὸν ὥκεανὸν ποὺ εἶναι δίχως θάλασσα; Δὲ σὲ πιστεύω, τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης.

Οὔτε κ' ἐγὼ πιστεύω πιὰ τὸν ἕαυτό μου, παρατήρησε ὁ Ζαρατούστρας· ὥστόσο, ἔχω τὸ αἴσθημα ὅτι πίσω ἀπὸ τὸ βουνό δὲν ὑπάρχει κανένας τόπος.

Πῶς μπορεῖ νὰ εἶδες ὅτι δὲν ὑπάρχει; τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης· θάσουν μεθυσμένος, καλέ μου γείτονα, κ' ἔβλεπτες ἄλλα ἀντ' ἄλλων.

Μπορεῖ· δὲν τὸ ἀποκλείω διόλου αὐτὸν ποὺ λέσ, παρατήρησε ὁ Ζαρατούστρας· στὰ πολὺ μεγάλα ὑψη τὸ δέξυγόνο εἶναι τόσο λίγο ποὺ μεθᾶς· ἵσως νᾶμουν μεθυσμένος. Ναί, μπορεῖ νάχεις δίκιο, καλέ μου γείτονα· μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ πίσω ἀπὸ τὸ βουνό χωριὰ καὶ πολιτεῖες. Μπορεῖ νάταν ὅλα φαντασία μου ὅσα ἔβλεπτα ώς τὰ χτές.

'Αφοῦ φᾶς καὶ ξεκουραστεῖς, θὰ τὰ ἴδεῖς ὅλα ὅπως εἶναι, τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης. 'Ακούω τὰ βήματα τῆς κυρᾶς μου· φέρνει τὸ φαγητό. Τὸ πρωτί θὰ ξυπνήσουμε μόλις χαράξει ἡ αὔγη·

Καὶ χάραξε ἡ αύγή. Ἡ κοιλάδα εἶχε γίνει δλόκληρη ἔνα χαρούμενο προμήνυμα : ἐρχόταν ἡ μέρα, τὸ φῶς, ἡ ζωὴ. Κ' ἦταν ἀνοιξη· τὰ δέντρα εἶχαν ἀρχίσει νὰ φουντώνουν· κρῖνα, παπαροῦνες, τουλίπες ἔκαναν τὶς πρασινάδες νὰ μοιάζουν ἀκόμα πιὸ πράσινες· τὰ χρώματα ὅλα ξεχώριζαν, ὀλλὰ κ' ἔσμιγαν μεταξύ τους· τίποτε δὲν ἦταν ἀντίθετο ἀπὸ τ' ὄλλο· μιὰ φυσικὴ καὶ αὐτονόητη ἀρμονία ἐπικρατοῦσε παντοῦ· τὰ ρυάκια ποὺ ἔτρεχαν ἀπαντοῦσαν στὸ κελάτημα τῶν πουλιῶν, καὶ τὰ πουλιά ποὺ κελατοῦσαν ἔδειχναν μὲ τὰ χαρούμενα πηδήματά τους ἀπὸ κλαρὶ σὲ κλαρὶ πώς ἡ συνεννόηση ἦταν ἀπόλυτη καὶ αὐτονόητη· δὲ χρειαζόταν κόπος ἀπὸ καμμιὰ μεριὰ γιὰ νὰ συνεννοηθοῦν τὰ χρώματα καὶ οἱ ἥχοι, τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά, οἱ πεταλοῦδες καὶ τὰ λουλούδια.

Συνεννοεῖται, ὅμως, καὶ ὁ ἀνθρωπος μὲ ὅλα αὐτὰ γύρω του ; — εἶπε μέσα του ὁ Ζαρατούστρας ποὺ εἶχε ξυπνήσει καὶ κολταζε μὲ θαυμασμὸ τὴ φύση.

Τί σκέφθηκες τὴ στιγμὴ αὐτή ; — τὸν ρωτάει ὁ νοικοκύρης καλημερίζοντάς τον καὶ ἀκουμπώντας φιλικὰ τὸ γερό του χέρι στὸν ὕμο τοῦ Ζαρατούστρα· θαρρῶ πώς ἔγινες ὄλλος ἀνθρωπος· ὁ ὑπνος σοῦκανε καλό· θάταν δίχως ὄλλο ὁ ὑπνος τοῦ δικαίου. Τὸ ξέρω· εἶσαι καλός καὶ δίκαιος. Πές μου λοιπόν : τί σκέφθηκες ;

Δὲν ἤξερα πώς ἤρθε κιόλας ἡ ἀνοιξη, τοῦ λέει ὁ Ζαρατούστρας· χτὲς εἶχα τὴν ἐντύπωση πώς ὁ χειμώνας δὲν εἶχε ἀκόμα περάσει.

Πᾶνε ἀρκετὲς μέρες ποὺ μπῆκε ὁ Μάης, καλέ μου ξένε, παρατήρησε ὁ νοικοκύρης· πλησιάζει τὸ καλοκαίρι.

Καὶ θάναι φοβερὸ τὸ καλοκαίρι στὶς ἀπέραντες πεδιάδες, λέει ὁ Ζαρατούστρας.

Σὲ ποιές ἀπέραντες πεδιάδες ; — ρωτάει ὁ νοικοκύρης· στὴν κοιλάδα μου δὲν εἰναι ἡ ζέστη ποτὲ μεγάλη.

Εἶσαι τυχερὸς ποὺ βρέθηκες ἐδῶ, τοῦ λέει ὁ Ζαρατούστρας· ἔγω εἴμαι ὑποχρεωμένος νὰ προχωρήσω, νὰ πάω μακριά, νὰ περπατάω ἀδιάκοπα, νὰ ὁδοιπορῶ, νὰ μὴ φτάνω πουθενά. Μὲ περιμένουν στὶς ἀπέραντες πεδιάδες οἱ φίλοι μου ποὺ δὲ μὲ γνώρισαν ἀκόμα, τὰ παιδιά μου ποὺ δὲν τὰ γέννησα ἀκόμα, οἱ ἔχθροί μου ποὺ δὲ μ' ἐμίσησαν ἀκόμα, οἱ ἀδιάφοροι διαβάτες ποὺ δὲν ἀδιαφόρησαν ἀκόμα περνώντας πλάι μου. Μὲ περιμένουν τ' ἀπροσδόκητα, τ' ἀνέλπιστα, τ' ἀναπότρεπτα.

Καὶ γιατί δὲ μένεις ἀκόμα μερικὲς μέρες κοντά μας, καλέ μου ξένε; — τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης· δὲ θὰ μᾶς λείψει τὸ ψωμὶ ποὺ θὰ τρῶς.

Δὲ μπορῶ, καλέ μου γείτονα· μὲ περιμένουν οἱ ἄγνωστοι ποὺ πρέπει νὰ γίνουν γνωστοί· μὲ περιμένει ὁ ἕδιος ὁ ἑαυτός μου ποὺ εἶναι καιρὸς νὰ μοῦ γίνει κι' αὐτὸς γνωστός. Γνωρίζοντας τοὺς ἄλλους, πολλοὺς ἄλλους, θὰ γνωρίσω καὶ τὸν ἑαυτό μου· καὶ εἶναι ἡ τελευταία εὔκαιρία νὰ γνωρίσω τὸν ἑαυτό μου· εἶναι ἡ ὕστατη ὅρα· ἂν χάσω τὴν τελευταία αὐτὴ εὔκαιρία, δὲ θὰ βρῶ ἄλλη οὕτε στὴν αἰώνιότητα. Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὴν καλωσύνη σου· ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίσω τὸ γρηγορώτερο καὶ τοὺς κακούς· αὐτοὶ θὰ μὲ κάνουν νὰ πονέσω· καὶ δὲν ἔχω ἀκόμα πονέσει ὅσο θάπρεπε. Ἔσύ δὲ θὰ μὲ κάνεις νὰ πονέσω.

Μοῦ εἶναι δύσκολο νὰ σὲ καταλάβω, τοῦ λέει ὁ νοικοκύρης· ὅστόσο, δὲ χρειάζεται νὰ σὲ καταλάβω ἐγώ· ἐμένα μοῦ φτάνει ὅτι ἥρθες, ὅτι πέρασες ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ὅτι φεύγεις μὲ τὴν εὔχή μου.

Θὰ σ' αἰσθάνομαι πάντα σὰν τὸν καλό μου γείτονα, ὅσο μακριὰ καὶ νᾶμαι, τοῦ λέει ὁ Ζαρατούστρας.

17

Τέτοια λόγια εἶπε καὶ ἤκουσε ὁ Ζαρατούστρας, καὶ ξεκίνησε. Δὲν ἄργησε νὰ διασχίσει τὴν ὅμορφη μικρὴ κοιλάδα· παρακάμπτοντας μιὰ λοφοσειρὰ ποὺ ἥταν τὸ ὅριο τῆς κοιλάδας, μπῆκε σὲ μιὰ μεγάλη πεδιάδα καὶ βρέθηκε σὲ λίγο στὸ δημόσιο δρόμο.

Ἄπὸ δῶ καὶ πέρα θάναι ὅλοι οἱ δρόμοι προκαθορισμένοι, σκέφθηκε ὁ Ζαρατούστρας· κι' ἂν θέλω ἀκόμα, δὲ θὰ μπορῶ πιὰ νὰ ξεφύγω. Οἱ ἄνθρωποι τάχουν ὅλα ἐδῶ προβλέψει, χαράξει, προκαθορίσει. Εἰν' εύκολώτερο νὰ ξεφύγεις ἀπὸ τὴ μοῖρα παρὰ ἀπὸ τοὺς ἄνθρωπους. Ἄλλὰ δὲ θέλω καὶ νὰ ξεφύγω. Θὰ ὑποταχθῶ στοὺς νόμους τῶν ἄνθρωπων· ἀρκετὰ ἔζησα μὲ τὸ νόμο τὸ δικό μου· ἥταν τυραννικώτερος ἀπὸ κάθε ἄλλο νόμο, γιατὶ ἀπευθύνόταν ἀποκλειστικὰ σὲ μένα κ' ἡ δύναμή του δοκιμαζόταν μόνον ἐπάνω μου. Τώρα πιὰ μπῆκα στὸ δημόσιο δρόμο· δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ σκεφθῶ ἂν εἴναι σωστὸς ἢ ὅχι· φτάνει ὅτι εἶναι καθιερωμένος. Καὶ δὲ θάχω ἀνάγκη νὰ προσέχω· δὲν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ χαθῶ· ὅλα εἶναι μελετημένα, χαραγμένα, δοκιμασμένα.

Καὶ ὁ Ζαρατούστρας ἄρχισε νὰ βαδίζει ἐπάνω στὸ δημόσιο

δρόμο. ‘Υπολόγιζε ὅτι, πρὶν βραδύσσει, θάφτανε στὴ μεγάλη πολιτεία· τὰ πάντα ἦταν μετρημένα· κάθε τόσο βρισκόταν καὶ μπροστά σὲ μιὰ πινακίδα ἢ σ’ ἔνα δείκτη· περπατοῦσε ἀμέριμνος κ’ ἔλεγε στὸν ἑαυτό του : Γιατί νὰ σκεφθῶ ἐγώ, ἀφοῦ ἔχουν σκεφθεῖ ἄλλοι γιὰ μένα ; ‘Η πορεία μου εἶναι νόμιμη· κι’ ἀν ἀκόμα σκοντάψω σὲ μιὰ πέτρα, ὑπεύθυνη θάναι ἡ πέτρα ποὺ θὰ βρεθεῖ, παραβαίνοντας τὶς σοφὲς ἀστυνομικὲς διατάξεις, ἐπάνω στὸ δρόμο· δὲ θὰ φταίω ἐγώ.

Ἐκεῖ, ὅμως, ποὺ βάδιζε ὁ Ζαρατούστρας ἀμέριμνος, σφυρίζοντας ἔνα σκοπό ποὺ δὲν τὸν εἶχε πιοτέ του ἀκούσει καὶ ποὺ ὠστόσο εἶχε τὸ αἴσθημα πώς ἦταν κι’ αὐτὸς καθιερωμένος, ἔνιωσε ξαφνικὰ νὰ γεννιέται μέσα του ἔνα ἐρώτημα. Καὶ εἶπε στὸν ἑαυτό του : Δὲν ἔχω λοιπὸν ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ κάθε ἀπορία κι’ ἀπὸ κάθε εὔθυνη ; ‘Ο Ζαρατούστρας προσπάθησε, σφυρίζοντας ἀκόμα δυνατότερα, ν’ ἀποφύγῃ τὸ ἐρώτημα· ὠστόσο, μ’ ὅλη τὴ φιλότιμη προσπάθεια ποὺ ἔκαμε νὰ τὸ ἀποφύγει, ὑποχρεώθηκε τελικὰ νὰ τὸ διατυπώσει :

Ποιάς νάναι, τάχα, ἡ μεγάλη πολιτεία ὅπου μὲ ὄδηγεῖ ὁ δημόσιος δρόμος ; Μήπως εἶναι ἡ Βαβυλὼν ;

‘Η σκέψη τοῦ Ζαρατούστρα ταλαντεύθηκε κάμπιση ωρα. Τὸ ἐρώτημα ἦταν ἐπιτακτικό, πιεστικό, τυραννικό. ’Ενῶ, ὅμως, τὸν τυραννοῦσε τὸ ἐρώτημα αὐτό, κάποιος περίεργος ψίθυρος ἔφτασε στ’ αὐτιά του. Στὴν ἀρχὴ δὲν κατάλαβε τί τοῦλεγε ὁ ψίθυρος· ἀφοῦ πρόσεξε, ὅμως, κάπως περισσότερο, κατάφερε νὰ ξεχωρίσει τὶς λέξεις. ‘Ο ψίθυρος ἔλεγε :

“Ἐπεσεν, ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη !

‘Ο Ζαρατούστρας ἀνακουφίστηκε ξεχωρίζοντας τὶς λέξεις αὐτές. Καὶ εἶπε μέσα του : Δὲ μπορεῖ, λοιπόν, νάναι ἡ Βαβυλὼν ! ’Αλλὰ ποιά μπορεῖ νάναι, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἡ Βαβυλὼν ; Τ’ ὄνομα τῆς πολιτείας ποὺ ἦταν γραμμένο στὶς πινακίδες τοῦ ἦταν δύνωστο· καὶ, δυσπιστώντας γιὰ πρώτη φορὰ στὰ καθιερωμένα ὄνόματα καὶ στὶς δημόσιες ἐπιγραφές, εἶχε σκεφθεῖ ὅτι τὸ δημοτικὸ συμβούλιο τῆς μεγάλης πολιτείας, γιὰ νὰ παραπλανήσει τοὺς ξένους καὶ νὰ τοὺς προσελκύσει, μπορεῖ νὰ μετονόμασε τὴ Βαβυλὼνα ποὺ τὸ διαβόητο ὄνομά της προκαλοῦσε τὸν τρόμο καὶ τὴ φρίκη. Καὶ εἶπε μέσα του ὁ Ζαρατούστρας : Μήπως κι’ ὁ ψίθυρος ποὺ δύκουσα ἦταν τουριστικὸ τέχνασμα ; Μήπως δὲν ἔπεσε ἡ Βαβυλὼν καὶ μήπως ἡ μεγάλη πολιτεία, ποὺ βρίσκεται

μπροστά μου, ὅποιο καὶ νάναι τὸ καινούργιο της ὄνομα, εἶναι
ἴδια κι' ἀπαράλλαχτη ἡ Βαβυλών;

‘Ο Ζαρατούστρας ἔρχεται νὰ σκέπτεται ὅτι οὔτε στὸ δημόσιο
δρόμο δὲ μπορεῖ νὰ ξέρεις τὶ σοῦ γίνεται. ‘Η ώραία του πλάνη
εἶχε διαρκέσει πολὺ λίγο· ἀλλὰ κι' αὐτὸ τοῦ ἄρεσε· τοῦ ἄρεσε
ὅτι λυτρώθηκε ἀπὸ μιὰν ώραία πλάνη· δὲν ἤθελε καὶ δὲν ἔπρεπε
νάναι ἀμέριμνος καὶ ἀσφαλής. Καὶ εἶπε μέσα του:

Τὸ ὅτι ἡ μεγάλη πολιτεία μπροστά μου μπορεῖ νάναι ἡ Βα-
βυλών, αὐτὸ κάνει τὴν ἀποστολή μου κρισιμώτερη καὶ τὸ ἔργο
μου πιὸ δύσκολο. Ἐδῶ μὲ περιμένουν οἱ μεγάλες δοκιμασίες καὶ
οἱ ἀτέλειωτες μικρές ωρες ποὺ ἀπαιτοῦν κόπο μεγαλύτερο ἀπὸ
τὶς μεγάλες. Ἐδῶ μὲ περιμένει, σ' ὅλες τὶς μικρότητες καὶ τὶς
ἀπειρες ἀσήμαντες παραλλαγές της, ἡ καθημερινὴ ζωή. Ἀρκετὰ
εἶπαν οἱ προφῆτες τῶν μεγάλων ωρῶν καὶ οἱ κήρυκες τῶν μεγά-
λων μηνυμάτων· ἀρκετὰ εἶπε καὶ ὁ χτεσινὸς Ζαρατούστρας!
Εἶναι καιρὸς ν' ἀκουσθεῖ καὶ ἡ φωνὴ ἐκείνου ποὺ δὲν θὰ μιλήσει
γιὰ τὶς μεγάλες νίκες ἢ τὶς μεγάλες συμφορές, ἀλλὰ θὰ κηρύξει τ'
ἀσήμαντα καὶ τὰ καθημερινά, τὰ ὅσα μένουν ἀπαρατήρητα, τὰ
ὅσα γίνονται γιὰ νὰ λησμονηθοῦν. Μήπως, διμως, δὲν θέλουν
οἱ ἄνθρωποι νὰ τ' ἀκούσουν; Εἴτε θέλουν εἴτε ὅχι, πρέπει
νὰ τ' ἀκούσουν· καὶ ἀν δὲν ἀνθρωπος ποὺ θὰ πεῖ ὅσα δὲν θέλουν
οἱ ἄνθρωποι ν' ἀκούσουν πρέπει νὰ ραπισθεῖ ἢ καὶ νὰ σταυρω-
θεῖ, ἃς εἴμ' ἐγὼ ἐκεῖνος ποὺ θὰ πρέπει νὰ ραπισθεῖ ἢ καὶ νὰ
σταυρωθεῖ.

Τέτοια λόγια εἶπε ὁ Ζαρατούστρας στὸν ἑαυτό του· καὶ μπῆκε
στὴ μεγάλη πολιτεία.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

‘Ο Ζαρατούστρας μετεκπαιδεύεται

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

1

‘Ο Ζαρατούστρας γύριζε κάμπισες ώρες τούς δρόμους τῆς μεγάλης πολιτείας χωρὶς κανένας νὰ τὸν προσέξει. Μάταια ἔριχνε τὴ ματιά του, ἐρευνητική καὶ ἐπίμονη, στὰ πρόσωπα τῶν διαβατῶν προσπαθώντας ν’ ἀνακαλύψει κάποιον ἀπό τοὺς γνωστούς του, τὸν πιὸ ἄσχημο ἀνθρώπο τοῦ κόσμου ἢ ἐναν ἀπὸ τοὺς δυὸ βασιλιάδες ἢ ἔστω καὶ τὸ γάϊδαρο ! ’Απὸ τ’ ἀμέτρητα πρόσωπα ποὺ ἀντίκρυσε, κανένα δὲν τοῦ θύμισε μιὰ γνωστὴ ἀνθρώπινη φυσιογνωμία, οὔτε καν τὸ γάϊδαρο.

Κουρασμένος πιὰ ὁ Ζαρατούστρας καὶ ἐγκαταλείποντας τὴν προσπάθεια ν’ ἀνακαλύψει γνωστά του πρόσωπα, ἀποφάσισε νὰ μπεῖ κάπου. Τὴ στιγμὴ ποὺ τ’ ἀποφάσισε βρισκόταν μπροστὰ σ’ ἓνα πανδοχεῖο. Μπαίνοντας στὸ ἑστιατόριο τοῦ πανδοχείου βλέπει ὅτι ὅλα τὰ τραπέζια ἦταν πιασμένα· κι’ ἀπὸ τὰ καθίσματα μονάχα ἔν α ἦταν ἐλεύθερο· καὶ τὸ ἐλεύθερο αὐτὸ κάθισμα βρισκόταν σ’ ἓνα τραπέζι πιασμένο ἀπὸ τρεῖς κυρίους. Προχώρησε ἀποφασιστικὸς πρὸς τὸ τραπέζι τοῦτο καὶ σκέφθηκε: Χωρὶς ἄλλο θὰ περιμένουν ἐμένα οἱ κύριοι αὐτοί· καὶ τὸ κάθισμα θὰ τρέχουν γιὰ μένα φυλάξει· καὶ φαίνεται νάναι τακτικοὶ πελάτες καὶ μάλιστα οἱ πιὸ διακεκριμένοι, γιατὶ τὸ τραπέζι

τους είναι ἀπὸ εἰδικὸ πολύτιμο ξύλο, ἀπὸ γνήσιο μαύνι.
Μοῦ ἐπιτρέπετε, κύριοι, νὰ καθήσω; — τοὺς λέει ὁ Ζαρα-
τούστρας.

Οἱ τρεῖς κύριοι σηκώθηκαν ἀμέσως μὲ πολλὴν εὔγένεια καὶ,
ἐνῶ ἔδειχναν μὲ τὸ ὑφος τους ὅτι εἶχαν συγκατανεύσει, περί-
μεναν ὅρθιοι νὰ τοὺς συστηθεῖ ὁ ξένος.

Τ' ὄνομά μου είναι Ζαρατούστρας, τοὺς λέει ὁ Ζαρατούστρας.

Οἱ τρεῖς κύριοι ἔμειναν ὅρθιοι χωρὶς ν' ἀνοίξουν τὸ στόμα
τους.

Δὲ σᾶς είναι γνωστὸ τ' ὄνομά μου; — ρωτάει ὁ Ζαρατού-
στρας.

Μᾶς συγχωρεῖτε, τοῦ λέει ὁ ἔνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους·
πρώτῃ φορᾷ ἀκοῦμε ἔνα τέτοιο ὄνομα· καὶ δὲ μοιάζει καν μὲ ὄ-
νομα ἢ λέξη ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὸ στόμα σας. Μήπως ἔχετε λό-
γους νὰ κρύβεστε καὶ βρίσκεστε ἵνκόγκνιτο στὴν πόλη μας; Τ'
ὄνομα ποὺ εἴπατε είν' ἐφεύρεση δική σας, είναι ψευδώνυμο· καὶ
δὲν είναι καν ἀληθινὸ φανερὸν.

Σᾶς ζητῶ συγγνώμη, κύριοι, ἃν σᾶς πρόσβαλα μὲ τ' ὄνο-
μά μου· ἔγὼ νόμιζα ὅτι ὁ Ζαρατούστρας είναι πασίγνωστος· δὲν
ἔχω δυστυχῶς ἄλλο ὄνομα στὴ διάθεσή μου· αὐτὸν είναι τὸ μόνο
ποὺ διαθέτω.

"Αν ἐπιμένετε νὰ κρατήσετε τὸ περίεργο αὐτὸν ὄνομα, δὲ μπο-
ροῦμε νὰ σᾶς ἐπιβάλουμε νὰ τὸ ἀλλάξετε, τοῦ λέει ὁ δεύτερος
ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους.

Μήπως είστε ξένοι καὶ ἥρθατε ἀπὸ μακριά; Μόνον ἔτσι δι-
καιολογεῖται νὰ μὴν ξέρετε τ' ὄνομά μου, παρατήρησε ὁ Ζαρα-
τούστρας.

"Οχι, τοῦ ἀπαντάει ὁ τρίτος ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους· εἴμαστε
υτόπιοι· ἃν θέλετε, εἴμαστε πάντοι λίγο ἢ πολὺ υτόπιοι.
Μὴ σᾶς πειράζει, ὅμως, ἃν δὲν ξέρουμε τ' ὄνομά σας. Σᾶς περι-
μέναμε· περιμέναμε ἔναν ἄγνωστο, καὶ μάλιστα τὸν πιὸ ἄγνω-
στον δινθρωπό τοῦ κόσμου· καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε ποὺ ἥρθατε.

Καὶ τὰ ὄνόματά σας, κύριοι; — τοὺς ρωτάει μὲ πολλὴν
εὔγένεια ὁ Ζαρατούστρας.

Οἱ τρεῖς κύριοι, ὁ καθένας μὲ τὴ σειρὰ του, εἴπαν τότε τὰ ὄνό-
ματά τους κάνοντας καὶ μιὰν ὑπόκλιση ποὺ ὁ Ζαρατούστρας
φρόντισε νὰ τὴν ἀνταποδώσει καὶ τὶς τρεῖς φορὲς μὲ τὸν ἴδιο
τρόπο καὶ στὸ ἴδιο βάθος.

Εἶμαι ὁ Δὸν Κιχότης, τοῦ λέει ὁ ἔνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους.

Τ' ὄνομά μου εἶναι Φάουστ, τοῦ λέει ὁ δεύτερος ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους.

Κ' ἐγὼ ὄνομάζομαι 'Αμλέτος, πρίγκιπας τῆς Δανιμαρκίας, τοῦ λέει ὁ τρίτος ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους.

Καὶ κάθησαν κ' οἱ τέσσερες γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι ποὺ ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα.

2

Γιὰ κάμπασθη ὥρα οἱ τρεῖς κύριοι κοίταζαν τὸν Ζαρατούστρα, καὶ ὁ Ζαρατούστρας τοὺς τρεῖς κυρίους. 'Ο θόρυβος στὴν αἴθουσα ἦταν μεγάλος. Περίμεναν νὰ φύγουν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πελάτες καὶ νὰ κοπάσει κάπτως ὁ θόρυβος γιὰ νὰ ρθεῖ καὶ ἡ ὥρα τους νὰ μιλήσουν. Καὶ ὅταν ἥρθε ἡ ὥρα, ἀνοιξε πρῶτος τὸ στόμα του ὁ Ζαρατούστρας καὶ εἶπε :

Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριοι, ποὺ μὲ δεχθήκατε στὴ συντροφιά σας. 'Η μορφή σας, οἱ τρόποι σας, οἱ ἐνδυμασίες σας, μοῦ δείχνουν ὅτι εἶστε σπουδαῖοι ἀνθρώποι. Χωρὶς ἄλλο ἡ μνήμη μου, ἀν βοηθήσετε λιγάκι, θὰ μοῦ πεῖ σὲ λίγο ὅλες τὶς μεγάλες πράξεις σας· τὴν εἶχα ἀχρηστεύσει τὴ μνήμη μου γιὰ πολλὰ χρόνια, κ' ἔτσι χρειάζεται λίγη ἀσκηση γιὰ νὰ συμφιλιωθεῖ ξανὰ μαζί μου. Δὲν ξέρω ἀν εἶμαι ὁ ἄγνωστος ποὺ περιμένατε, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω νὰ φανῶ ἀξιος τῆς τιμῆς αὐτῆς.

Οἱ τρεῖς κύριοι κοιτάχτηκαν μεταξύ τους· ὁ Φάουστ ποὺ καθόταν στὴ μέση σκύβει καὶ λέει στὸν Δὸν Κιχότη : Κύριε ἴππότα, παρακαλῶ νὰ προσφωνήσετε σεῖς τὸν ἄγνωστο συνδαιτυμόνα μας ἐκ μέρους καὶ τῶν τριῶν μας.

'Ο Δὸν Κιχότης, ἀφοῦ χάριδεψε τὸ γένι του κ' ἔσιαξε τὸ μουστάκι του, πῆρε ὕφος πανηγυρικὸ ποὺ τοῦ ἦταν ἄλλωστε τόσο φυσικό, καὶ σηκώθηκε γιὰ νὰ προσφωνήσει τὸν Ζαρατούστρα.

Καθῆστε κάτω, τοῦ λέει ὁ 'Αμλέτος· μᾶς βλέπει ὁ κόσμος.

Παρακαλῶ τὴν ὑψηλότητά σας νὰ μοῦ μιλάει μὲ περισσότερο σεβασμό, τοῦ λέει ὁ Δὸν Κιχότης· ἔχω περάσει τὰ πενήντα, κ' εἰστε μόνον εἴκοσι χρονῶν· ἀν ἐσεῖς εἶστε πρίγκιπας, θὰ μποροῦσα νάμαι κ' ἐγὼ — ἀν ἀκουγα τὸν καλό μου Σάντσο — βασιλικὸς σύζυγος τῆς ὥραίας Μικομικόνας· μ' ἐμπόδισε ὅμως ἡ ἴπποτικὴ τιμὴ μου ποὺ μοῦ εἶχε ἐπιβάλει νὰ μείνω πιστὸς στὴ Ντουλτσινέα μου... Καὶ μὴν ξεχνᾶτε, ἐπίσης, ὅτι στὸ χέρι μου